به بهانه ۲۰خرداد ماه روز جهانی صنایع دستی؛

بزرگداشت عشق و هنر

■ شاید در بین تقویم روزهایی باشد که زیاد به آن توجه نمی کنیم و به راحتی از آن می گذریم. اما اگر تقویم خود را باز کنید و به مناسبت‌های آن نگاه کنید، متوجه می‌شوید که این روز روز ارج نهادن به آثار هنری است که از روح ملت‌ها و نزدیکان میگوید روزی برای بوسیدن دستان زنان و مردانی که با فرهنگ غنی خود ، آثاری می آفرینند که مختص سرزمین خود است و این هنر گرانبها را از نسلی به نسل دیگر منتقل می کند تا پایدار بماند و بر سطح جهان بدرخشد.

گروه گردشگری – امروز، ۲۰ ژوئن، روز جهانی صنایع دستی است. روزی متعلق به دنیای تمام عیار دست بافته ها و کارهای عاشقانه که آنقدر برایشان ارزش قائل می شود که نمی توان قیمت گذاری کرد. می خواهیم روز جهانی صنایع دستی را با نیم نگاهی به این هنر ارزشمند جشن بگیریم و نگاهی کوتاه به این روز و فلسفه آن داشته باشیم.

صنایع دستی چیست؟

صنایع دستی به کارها و صنایعی اطلاق می شود که تمامی مراحل ساخت آن با دست و با ابزار دستی برگرفته از فرهنگ و هنر و بینش و ذوق مردم هر منطقه باشد. در ساخت این صنایع از ابزار و مواد بومی استفاده می شود و همگی به عنوان کالایی برای معرفی ویژگی های قومی و فرهنگی هر منطقه محسوب می شوند. تبادل این صنایع منجر به نوعی پیوند فرهنگی بین جوامع مختلف و بهبود روابط بین آنها می شود.

راهی برای ورود به دنیای اقوام و ملل

انسان ها فرصتی برای دیدار و شناخت همه فرهنگ ها و اقوام ندارند، اما روح ها و ذهن های کنجکاو هر روز آرزوی رویایی تازه دارند. دیدن صنایع دستی و هنرهای کاربردی می تواند یکی از جذاب ترین راه های شناخت اقوام باشد، زیرا این اثر متشکل از فرهنگ ها و اعتقادات است و هنرمند خلاق با روحیه ای قومی و ملی و با عشق به فرهنگ خود کار خود را شروع می کند. تا اثری نو خلق کند که با مصالح موجود، رنگ ها و تزئینات دوست داشتنی =که برآمده از باورها و آرزوهای سرزمین است، –آن را به جهانیان عرضه کند.

۱۰ ژوئن /روز جهانی صنایع دستی

پس از جنگ جهانی دوم کشورهایی که صنایع دستی را با رویکرد هنری و فرهنگی مورد توجه قرار دادند، اولین کنفرانس بین المللی در ۱۰ ژوئن ۱۹۶۴ در نیویورک برگزار کردند. در این کنفرانس تعدادی از اساتید دانشگاه، هنرمندان، صنعتگران و ... از ۴۰ کشور جهان شرکت داشتند. در پایان همایش، تأسیس «شورای جهانی صنایع دستی» به عنوان زیرمجموعه یونسکو تصویب شد و دبیرخانه آن در شهر آمستردام هلند راه اندازی شد. این شورا قرار بود اهداف زیر را دنبال کند:

تشویق، کمک و راهنمایی صنعتگران دست ساز و همچنین ارتقای سطح دانش حرفه ای و اطلاعاتی آنها با توجه به زمینه های فرهنگی مختلف در کشورهای عضو.

حفظ و تقویت صنایع دستی و تجلی آن به عنوان رکن اصلی حیات فرهنگی ملت ها.

ایجاد همبستگی میان صنعتگران صنایع دستی در سراسر جهان.

ایران نیز در سال ۱۳۴۷ برابر با ۱۹۶۸ به عضویت این شورا درآمد و فعالیت خود را در مجمع آسیا و اقیانوسیه آغاز کرد. در سال ۲۰۱۰، ایران روزی را به صنایع دستی پیشنهاد داد و آن را در ۱۰ ژوئن، تاریخ تأسیس شورا در نظر گرفت. شورای جهانی صنایع دستی با این پیشنهاد موافقت کرد و این روز به نام روز جهانی صنایع دستی نام گذاری شد WHD نامگذاری شد.

ویژگی های صنایع دستی

هر کار و صنعتی را نمی توان به راحتی در میان صنایع دستی قرار داد. برای ساخت یک محصول به عنوان صنایع دستی، ویژگی های زیر را داریم:

۱–نقش و هویت فرهنگی یک ملت (با نگاه فرهنگی)
۲–عدم نیاز به سرمایه گذاری کلان نسبت به سایر رشته های صنعتی
۳– قابلیت ایجاد و توسعه در مناطق مختلف (شهر، روستا و حتی جوامع عشایری)
۴–سهولت ایجاد مراکز تولید
۵–دارا بودن ارزش افزوده بالا نسبت به سایر صنایع
۶–خودکفا و متکی به مواد اولیه داخلی
۷–کمک به رشد و توسعه اقتصاد
۸–داشتن زمینه های مناسب برای صادرات
و...

صنایع دستی ایران

اقوام مختلف در گوشه و کنار ایران زمین در کنار این مرز پهناور از دیرباز دست به تولید صنایع دستی می زدند که با خلاقیت و ذوق هنری و ابتکار خود در سراسر جهان شهرت داشتند. تنوع و کیفیت محصولات تولید شده توسط بسیاری از علمای بزرگ باعث شده است که صنایع دستی ایران مورد مطالعه قرار گیرد. کارشناسان سازمان صنایع دستی ایران آثار را بر اساس شیوه ها و فنون ساخت دسته بندی کرده اند که بر اساس آن ۳۷۰ رشته صنایع دستی به ۲۴ دسته تقسیم می شوند:

چرم بافی، دستباف، بافتنی، قلاب بافی، چاپ سنتی، نمد، سفال و سرامیک، طراحی شیشه، چرم و مصنوعات چرمی، مصنوعات فلزی و فلزی، قلم مو، آسیاب، حکاکی و آلیاژهای فلزی، سنگ تراشی، حکاکی روی سنگ و معرق، چوب خرد کردن، دمبرگ و نازک کردن چوب، کنده کاری، حکاکی و سنگ زنی چوب، حصیر بافی، تزئینات، خاتم کاری، کاشی کاری، ملیله کاری، میناکاری، ساخت اشیاء ظریف و هنرمندانه، ساخت زیورآلات، ساخت دست سازهای دیگر.

معرفی برخی از صنایع دستی ایران

در ادامه به معرفی برخی از صنایع دستی خاص ایران می پردازیم:

۱–بافندگی

برخی از صنایع دستی ایرانی با دارهای افقی یا عمودی بافته می شوند. مانند فرش، گلیم، زیلو و ...

۲–چاپ سنتی

در بازارهای سنتی و صنایع دستی، پارچه‌ها و محصولات پارچه‌ای به نمایش گذاشته می‌شود که بر روی آن از نقاشی‌هایی از هنر و تاریخ ایران استفاده شده است. این نقوش با قلم مو، مهر و غیره ایجاد می شود و به «باتیک» یا «قلمکار» معروف است.

۳–روکاری

صنایع دستی مانند سوزن دوزی، قلاب بافی، تور دوزی، جامه دوزی و ... که با دوخت طرح های سنتی بر روی پارچه های بی سود به وجود می آید.

۴–سفال و سرامیک

سفال و سرامیک صنایع و ظروفی هستند که مواد اولیه آن خاک رس، گل سنگ کوارتز و کائولن است و با دست یا سفال ساخته می شود.

۵– کنده کاری، حکاکی روی فلزات و آلیاژها

در هنر و صنعت، طرح های سنتی را با قلم، چکش و ... بر روی فلز یا آلیاژ حک می کنند.

صنایع دستی ایران در فهرست جهانی یونسکو

ایران علاوه بر جاذبه‌های تاریخی منحصربه‌فرد، میراث ناملموس خود را نیز در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسانده است که شامل برخی از صنایع دستی نیز می‌شود:

۱–قالی بافی فارس

دستان زنان و دختران کوچ نشینان و امامزاده های قشقایی استان فارس سال هاست که با نخ های پشمی فرش می بافند. ویژگی فرش بافته شده توسط این هنرمندان این است که نقشه ها از نظر ذهنی مبتنی بر فرهنگ و آداب و رسوم عشایری است و شاید هیچ کس نتواند دو فرش مشابه را در میان آنها بیابد. اصالت گل های رز رنگی زیبا و کیفیت عالی بافت گرانبها این فرش ها در سراسر جهان خاص، معروف و چشم نواز است.

تولید این بافته از همان ابتدا تا آخرین مرحله توسط بانوان انجام می شود. بافندگی قشقایی به صورت افقی تهیه می شود و بافنده باید برای بافتن روی زمین بنشیند. علت استفاده از دستگاه بافندگی افقی، سازگاری با شرایط زندگی عشایری و راحتی حمل آن بر پشت دام است و به طور سنتی تا به امروز حفظ شده است.

۲–قالی بافی کاشان

کاشان از دیرباز خانه تاجران فرش مانند خاندان طباطبایی بوده و به همین دلیل توانسته است جایگاه خوبی در بازار این قالی بافته به دست آورد. در این شهر تار و بافت فرش پنبه ای است و در فرش های ظریف از ابریشم نیز استفاده می کنند.

در فرش های کاشان از نقاشی های لچک و ترنج استفاده شده و رنگ های خاکستری، قهوه ای، شاه توت، سفید و سیاه در آن بیشتر است. هنر رنگ آمیزی، قالی بافی و سایر کارهای مربوط به تولید این هنر، از پدر به پسر و از مادر به دختر می‌رود تا هرگز فراموش نشود.

۳–دانش ساخت لنج (کشتی های کوچک)

دانش ساخت لنج تنها به یک مفهوم اشاره دارد و آن دانش ساخت لنج های ایرانی است که مردم جنوب ایران و ساکنان خلیج فارس برای سفرهای دریایی، تجارت، ماهیگیری و غواصی مروارید از آن استفاده می کنند.

آنچه موجب شگفتی جهان در این زمینه شد، توجه به موقعیت خورشید، ماه و ستارگان، استفاده از فرمول خاصی برای محاسبه طول و عرض جغرافیایی و همچنین عمق آب و پیش بینی آب و هوا در ساخت این لنژها است. با دست و چوب ساخته می شوند. ممکن است ساخت هر لنج تا ۵۰ سال طول بکشد، اما به دلیل مقاومت بالا و عمر طولانی، همچنان بسیاری از ناخداها ترجیح می دهند به جای استفاده از قایق های فایبر گلاس، در لنجی های چوبی بمانند. جایگزینی لنج های چوبی با قایق های فایبر گلاس، فرهنگ، دانش و مراسم این هنر را از بین می برد.

برنامه های روز جهانی صنایع دستی در ایران

در ایران روز صنایع دستی به عنوان آغاز هفته صنایع دستی در نظر گرفته شده و به مدت یک هفته در برخی نقاط شهرهای مختلف بازارچه صنایع دستی دایر می شود. در برخی شهرها نیز سمینارها و کنفرانس هایی در این زمینه برگزار می شود. آنها هر هدفی را دنبال می کنند و به دنبال بهبود شرایط هنرمندان این صنایع و گسترش بازار محصولات خود هستند.

*** مهتاب قنبری پژوهشگر کرسی حقوق بشر صلح و دموکراسی یونسکو**

صالحی امیری:

ایران هراسی باید با دیپلماسی فرهنگی خنثی شود

گروه گردشگری – وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، با تاکید بر پیشینه بی نظیر تمدن ایران و موقعیت ممتاز آن در تاریخ بشریت، عنوان کرد: پروژه ایران هراسی باید با رویکردی راهبردی و مبتنی بر دیپلماسی فرهنگی، به‌طور مؤثر خنثی شود.

صالحی امیری با اشاره به جایگاه ممتاز تمدن ایران در عرصه جهانی گفت: ایران تنها یک جغرافیا نیست، بلکه یک تمدن است که ریشه‌های آن در دل تاریخ بشر نفوذ کرده و در تمامی ارکان فرهنگی جهان تأثیرگذار بوده است.

وی با اشاره به وجود بیش از ۴۳ هزار اثر ثبت ملی و ۲۸ اثر ثبت جهانی در ایران، افزود: این سرزمین، گنجینه‌ای از تاریخ و تمدن است که هر روز در گوشه‌ای از آن، کشفی جدید از دنیای باستان و فرهنگی کهن رونمایی می‌شود.

وزیر میراث فرهنگی، در ادامه سخنان خود با تأکید بر جایگاه «حکمرانی فرهنگی» در سیاست‌های کلان کشور، عنوان کرد: میراث فرهنگی ایران نه‌تنها جزء لاینفک قدرت نرم کشور است، بلکه به عنوان ابزاری راهبردی در راستای ارتقای دیپلماسی فرهنگی و گردشگری در سطح جهانی ایفای نقش می‌کند.

وی با اشاره به سفرهای دیپلماتیک خود به کشورهای مختلف مانند مصر، تاجیکستان، آذربایجان و ترکیه، اظهار داشت: در این سفرها، بر تقویت روابط فرهنگی و تقویت صنعت گردشگری، به‌ویژه از طریق امضای تفاهم‌نامه‌های جامع، تأکید شده است.

صالحی امیری در ادامه به برنامه‌های حمایتی دولت و مجلس از سرمایه‌گذاران گردشگری اشاره کرده و گفت: دولت با تصویب مشوق‌های مالیاتی و معافیت‌های گمرکی برای سرمایه‌گذاران، زمینهٔ توسعه گردشگری را فراهم کرده است.

وزیر میراث فرهنگی همچنین به حذف برخی عوارض مالیاتی در شهرهای بزرگ اشاره کرد و افزود: در بسیاری از کلان‌شهرها، عوارض مالیاتی به‌طور کامل لغو شده است تا از این طریق، زمینه برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی فراهم شود.

صالحی امیری در ادامه از برنامه‌های وزارتخانه برای جذب ۱۵ میلیون گردشگر در افق چشم‌انداز هفتم توسعه خبر داد و گفت: این هدف‌گذاری با تقویت زیرساخت‌ها، از جمله تصویب طرح ورود تجهیزات هتلی با معافیت گمرکی، در حال اجراست. ظرفیت‌های گردشگری ایران به‌ویژه در حوزه اقامت و خدمات گردشگری، به‌زودی به‌طور چشم‌گیری افزایش خواهد یافت.

وزیر میراث‌فرهنگی در مورد مساله ایران‌هراسی، گفت: این پروژه باید با رویکردی راهبردی و مبتنی بر دیپلماسی فرهنگی، به‌طور مؤثر خنثی شود. ما در راستای مقابله با این پدیده، در حال گسترش روابط دیپلماتیک با کشورهای مختلف دنیا هستیم تا علاوه بر ارتقای روابط فرهنگی، تسهیل و تسریع گردشگری را در اولویت قرار دهیم.